

g l a s

slovenske kulturne akcije

Leto VI - 7-8 VOCERO DE LA CULTURA ESLOVENA 20.4.1959

JUBILEJ

Navajeni smo slaviti jubileje skromno in skorajda pobožno tiho. V naši zgodovini je bilo več žalostnih kot pa veselih in srečnih obletnic. Vedno smo morali biti na preži in odtod verjetno strah pred mirnejšim in pogumnejšim pogledom v bodočnost. Vsak jubilej pa je bil namenjen pogledu na pot za naprej! Za nami je bilo preveč trpkih ugotovitev. Zato kar brž mimo dogodka! Vrednost bi naj imelo tisto, kar je pred nami.

Pri jubileju Slovenske kulturne akcije bi mogli reči, da je pogled na pet let za nami nekaj več ko samo obujanje spominov. Nismo bili brez razočaranj! Ko se je ustanova pred petimi leti rojevala, je bilo več izgledov za neuspeh kot pa pogojev, ki bi nam dopuščali razmah in rast semen, položenih v srca s strahom in upanjem. Skupina intelektualcev se je februarja 1954 odločila za delo v skupnosti; poleg dela v društvih ali socialnih in prosvetnih organizacijah je bilo treba zastaviti temelje tudi za znanstveno in kulturno delo. Cilji so bili zastavljeni visoko in prevečevalo nas je prepričanje, da nam ne groze nevarnosti, dokler bomo stremeli kvišku, za kvaliteto.

Vse ni bilo prvovrstno in marsikaj je seveda ostalo šibko. Toda že prvi kulturni večeri, prve razstave in izid prvih številk revije Meddobje ter prvi zborniki Vrednot so pokazali, da se je rojevalo nekaj, kar je pri drugih narodnostnih skupinah izzvalo kritiko, češ da se rojeva "slovenski čudež". Ob marsikaterem dogodku ali kulturni manifestaciji, literarni ali umetniški stvaritvi je bilo slišati: "Če zaradi drugega ne, pa je gotovo zaradi tega dogodka bilo prav, da se je Slovenska kulturna akcija rodila. Njena navzočnost med nami ni bila samo opravičena, ampak nujna."

Pet let dela ustvarjanja mejnikov, ki ne veljajo samo za nas, ampak se bo moral ob njih ustaviti sleherni slovenski zgodovinar. In vendar je to ugotovitev samo za tiste uspehe, ki so na zunaj vidni. Še vsevečja je vrednost petletnega dela, če ga skušamo vrednotiti po tem, kaj pomeni v gradnji naše celotne duhovne rasti. Tisti, ki pri kulturnem delu sodeluje, da se izživi v svoji dinamičnosti ali plodovitosti na zunan, se bo kmalu "izpel" in mu bo zmanjkalo sape. Tisti pa, ki je vsemu sledil zaradi tistega, kar iz iskrenega duhovnega snovanja raste, bo pri sebi in v vsej skupnosti zaznal, kaj je bilo tisto, kar se danes po petih letih more proglasiti za največji uspeh.

Vsaka emigracija —ne samo slovenska— živi iz korenin, ki v bistvu slone na trpljenju in zagrenjenosti. Velika krivica nas tlači in

UMETNOSTNA RAZSTAVA

Prva umetnostna razstava Slovenske kulturne akcije je bila na prvem javnem nastopu, ko je bil 12. aprila 1954 prirejen I. umetniški večer. Prireditev se je začela z razstavo slovenskih umetnin, predvsem slik, ki so v posesti Slovencev v Buenos Airesu. In ob tej priliki je tudi vzknila zamisel, da naj Slov. kult. akcija ustanovi svojo umetniško šolo. Nekaj mesecev za tem so se začela "gradbena dela", ko je bilo treba pripraviti prostore za njeno namestitve.

V soboto 18. aprila letos je bila odprta razstava del slušateljev Umetniške šole, ki te dni slavi tudi svoj jubilej. Razstava je bila sicer zamišljena že za konec lanskega leta, vendar je bila prestavljena na kasnejši čas in sedaj vključena v okvir prireditve ob peti obletnici Slovenske kulturne akcije. Za razstavo je bil šolski atelje lepo opremljen. M. Žirovnikova, I. Bukovec, A. Kržišnik, A. Makek, Fr. Papež, D. Šušteršič in J. Vombergar so se predstavili tokrat s skupno 39 deli. Pričetek razstave je bil napovedan za 19. uro. Zbralo se je lepo število gostov in prijateljev, ki so mogli ugotoviti izreden napredek razstavljalcev in so jim izrekli prisrčne čestitke. Ob 19.30 je za uvod spregovoril tajnik Kulturne akcije in član profesorskega zbora Umetniške šole, g. Marijan Marolt, ki je izjavil:

"Današnja razstava je nekoliko drugačna, kot smo jih bili doslej navajeni srečavati v prireditvah umetniške šole Slovenske kulturne akcije. Dosedanji šolski razstavi ob koncu tretjega in ob koncu petega semestra sta bili izbor med šolskim letom ustvarjenega dela rednih aktivnih dijakov, izbor, ki ga je izbral in odobril profesorski zbor predvsem iz skupnega šolskega ustvarjanja. Bolj sorodna je bila današnji razstavi ona, ki jo je priključila šola lanske razstavi Slov. kult. akcije ob izidu 25. knjige v vrsti svojih publikacij; pokazala je počitniško delo dveh dijakov, uspeh dveh počitniških ekskurzij. Današnja razstava je bila že na sporedu lanskim kulturnim večerov. Že takrat je profesorica Bara Remec namignila, naj bi dijaki sami izbrali slike za razstavo in tudi razstavo samostojno uredili. Ker je bila razstava zaradi izrednih razmer preložena na sedanja jesenski čas, po dolgi počitniški dobi, je še bolj poudarjen značaj samostojnega dela s priključitvijo počitniškega dela, ki se je vršilo brez sodelovanja učiteljstva in s tem, da so dijaki povabili k

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA

Sobota dne 2. maja ob 19 uri

"Teatro Junín", Junín 1063—skoraj na oglu Junín-Santa Fe 2000

Za peto obletnico

JUBILEJNI VEČER

ob petletnici

(Spored na strani 8)

Prvi kulturni večer v petek dne 22. maja ob 19.30 v dvorani

Bullrich, Sarandí 41. Predava

univ. prof. dr. Milan Komar

Filozofska etimologija

(Uvajamo spremembo: prvi kulturni večer v mesecu bo prvo soboto v mesecu, drugi pa tretji petek. Ta sprememba bo v veljavi, dokler člani ali udeleženci večerov ne sporoče drugačne želje).

sodelovanju enega bivših dijakov in enega izrednega dijaka.

V dosedanjih pojasnilih k posameznim razstavam umetniške šole sem poudarjal skromnost učnih sredstev, težave ter sodelovanje profesorjev in dijakov pri postavljanju učnih prostorov.

V zadnjem letu so se pridružili spremenjeni učni pogoji, zlasti odhod prof. Milana Volovška, nemožnost predavanj iz anatomije zaradi pomanjkanja učil itd. Vsa teža poučevanja je tako ostala v tem letu na ramah prof. Bare Remec. Bile pa so tudi spremembe v številu dijakov. Vse te okrnitve pa niso znižale nivoja letošnje razstave, kot ste se lahko že ob prvem pogledu razstavljenih del prepričali. Strah, da bo šola počasi odmrila, je bil neutemeljen.

Umetnostno šolstvo sta posebne vrste pouk in učenje. Učenje naših velikih mojstrov pretekle dobe je zanimivo poglavje naše umetnosti — mislim predvsem na Jurija Šubica in Petkovška po ustrežnejšem umetnostnem okolju, ki sta ga našla v Parizu, ko se je zazdel pouk na bližnjih akademijah, na Dunaju in v Benetkah presuhoparen in zastarel. Naši impresionisti, izvzemši Sternena, so le malo obiskovali akademijo, tembolj so se navezali na svojega prijatelja in obenem učitelja Ažbeta. France Tratnik je leta nad redno šolanje ostal pri profesorju Hanušu Švajgerju. Na vseh svetovnih akademijah imajo specialne šole velik pomen. Spet druge dobe polagajo tudi na akademijah večjo pažnjo na vse stranske predmete, toda ljubljanska akademija, ki so jo ustanovili šele po našem odhodu iz domovine, je vzgajala doslej prvenstveno srednješolske profesorje za risanje, kar je bilo že v učnih načrtih jugoslovanskih akademij v Beogradu in Zagrebu deloma nakazano.

Ne trdim, da je bilo pri nas stranskih predmetov dovolj ali celo preveč. Uspehi študiranja teh stranskih predmetov so bili vidni predvsem na prvih dveh razstavah naše šole. Lahko bi jih bilo seveda več in naši današnji umetniki bi imeli več zaloge pri delu. Toda, če so nastopile težave, jih ni bilo pri današnjem tempu življenja in v dobi, ko smo se morali že tolikokrat prilagojevati, težko premagati. Kar ni dalo zanimivo razglabljanje, je rodila ljubezen do dijakov, ljubezen do iskanja in do umetnosti. Ljubezen profesorice in ustvarjanja.

Tako današnja razstava ni toliko plod učenja, kot izliv velike volje do dela, ustvarjanje za ljubeznijo objetih lepot umetnosti, ki je rodilo tako lep sad zaradi prilago-

naravno je bilo, da smo računali, da nam rane zaceli in škodo povrnetisti, ki nam je nesrečo prizadejal. Trpko svetobolje bi često bilo za nas edino zatočišče.

Jubilej Slovenske kulturne akcije pa je jasno zanikanje sleherne črnoglednosti ali obupa nad našo bodočnostjo. Sadovi dela so vidni mejniki ob naši poti. To delo pa bi bilo nemogoče, če ne bi vrelo iz silnic vere, idealizma in optimizma.

Dokler bodo med nami živeli vera, idealizem in optimizem, se bomo ohranili in gradili temelje za nove jubileje. Iz teh silnic porojena dela bodo vrelec tokov, ki nas bodo ohranjali in poplemnitovali vse naše nehanje.

NAŠA BOGATA IN BRIDKA USODA

(Rafko Vodeb, Louvain)

Dragi gospod urednik!

Včeraj sem dobil novo številko Meddobja (IV - 3): val toplote v ta mrzli severni aprilski dež. Ves dan sem lovil utripe življenja, ki ji vzkliko iz istih tal in iz istega izročila, iz iste krvi, pa zdaj zori, ljubi in trpi v Buenos Airesu, Čikagu, Trstu, Ljubljani, na Dunaju, v Tokiu, v Schwyzu. Pet let si že pišemo to pismo, oporoko naše bogate in bridke usode.

Pet let je v večnosti manj kot nič, v povesti naroda malenkost, v človekovem življenju desetina delovne dobe, v življenju založbe in posebno kulturne revije pa vsaj otroštvo in mladost do polnoletnosti.

Včasih kdo reče — in menda tudi napiše —, da je Slovenska kulturna akcija čudež. Po mojem je pa res narobe: čudno bi bilo, če je ne bi imeli, ko je prišlo že kar v navado, da nam tuji za razliko z drugimi južnimi brati pravijo "narod intelektualcev". Naravno je, da je do nje prišlo. Nenavadno pa je, da po petih letih še nič ne misli na smrt ali pa na staranje, vsem zoprnikom na kljub znak, da ni ne gizda ne muha, ampak življenje v besedi in beseda življenja.

Tik pred vojno smo višješolci iz mariborskih srednjih šol ustanovili tajno literarno društvo (zastopano je bilo celo učiteljšiše, ki so ga vodile šolske sestre!). Zbirali smo se v separadni sobi pri Zamorcu in sanjali — kot menda vsaka študentska generacija — o neodvisni literarni reviji. Jeseni po zlomu sem v Cirilovem domu v Ljubljani navduševal zanjo Balantiča. Potem nas je razneslo na vse strani: mnogi so padli, mnogi pozabili na literaturo, nekateri so celo uradni pisatelji režima. Toda naše sanje so se izpolnile: Meddobje je prva slovenska kulturna revija, ki ne zavisi od nobene ideološke ali politične organizacije. V tem je njen zgodovinski pomen in njena življenjska moč, njeno zdravje.

Pa Vas ne mislim trapiti s spomini, ne s slavaspevi, gospod urednik. Za vse to bo čas, ko bomo slavili petdesetletnico. Povedal Vam bom raje nekaj manj ganljivih, a morda koristnejših stvari, ki jih imam že dolgo na jeziku (in ne samo jaz, ampak še mnogi drugi Vaši prijatelji v Rimu, v Trstu, na Dunaju, v Madridu, Parizu in Bruslju).

MEDDOBJE

Prva reč, ki človeka bode v oči, je šibkost kritike: kritičnega duha in dovtetnosti za kritiko.

Skoraj vsi živimo v demokratičnem okolju, pa se po večini še nismo dokopali tako daleč, da bi prenesli pošteno kritiko in debato. "In vendar ni nič lepšega kot živa debata, da se misli krešejo", pravi moj sicer do kraja mirni prijatelj. Navadno si takoj osebni sovražnik, razdiralen in sumljiv tip, včasih celo narodni izdajalec, če poveš senčne strani kakšnega dela, izraziš osebno mnenje, pohvališ stvar, ki so jo drugi iz bogsigavedi kakšnih čustvenih ali političnih razlogov odklonili. Morda nas je premalo in se preveč med sabo poznamo? Ali pa smo še tako mladi? Mladostnikom je vse jasno, vse črno ali belo; in treba je precej zrelosti, pravijo, da si človek prizna lastne meje in slabosti, kaj šele, da se na lasten račun nasmehne. Škoda. Brez kritike in mirnega dvogovora ni močne umetnosti, pravega znanstvenega dela. Neverjetno se mi zdi, da ni Meddobje prineslo kritike nekaterih del, ki so izšla pri SKA. S tem je prikrajšan pisatelj, kajti človek je v svoji lastni zadevi slab sodnik; prikrajšan je bralec, ki bi mu moral kritik umetnino približati in razložit, tako pa je navezan le na kakšno površno poročilce v krajevem lističu, ki mu potrdi pri naših rojakih še tako vkoreninjene predsodke: da je prava, velika umetnost lahko in vsem razumljiva (se pravi, da je nekoliko težje ali bolj za-

pleteno delo že samo v sebi zanič); da je pri Slovencih umetnost, posebno pisana beseda, preveč v časti; da je umetnost le za "oddih in kratek čas". Resna in strokovno utemeljena kritika bi morala počasi vzgajati umetnika in občinstvo.

Poleg tega pa imamo v naših izrednih razmerah še prav posebno in odgovorno nalogo: od blizu kritično spremljati vse kulturno dogajanje doma, ki ga je treba sprejeti kot stvarno danost; ostati moramo na tekočem, živo vključeni v slovenski kulturni razvoj, da se ne bomo borili z mlino na veter in živeli v upanju na stvari, ki so že davno mrtve.

Ker smo v reviji že brali nekaj takih kritik — skoraj bi rkel esejev — se mi stvar ne zdi čisto nemogoča. Treba bi bilo sesti k mizi, zadevo načrtno proučiti in si razdeliti delo. Preko kontinentov in oceanov ni lahko, z ljudmi, ki imajo vsak svoje težave, skrbi (in muhe), je še težje. Toda gre za velike stvari, katerih važnost in pomen moremo danes le slutiti. Nihče ne ve, kakšne posledice more imeti čisto neznan duhovni proces, ki ga lahko sprožimo ali pa za vselej zamudimo. To velja še posebej za take velike zgodovinske prelomnice, kot je naše meddobje.

ZALOŽBA SKA

Med sedemnajstimi knjigami, ki jih je v petih letih izdala SKA, je gotovo nekaj takih, ki imajo trajno vrednost in so objektivno obogatila našo kulturo. Razumljivo je tudi, da je bil začetek težak in v marsičem negotov. Vendar pa je marsikoga presenetilo, da je prav zadnji dve leti izšlo nekaj del, ki imajo vse lastnosti dobre mohorjanke, nikakor pa ne dosežejo umetniškega merila, ki bi ga SKA morala postaviti na prvo mesto. Tako smo prišli do naravnega zaključka, da tiska SKA knjige, ki se ne skladajo z njenim namenom. Mohorjeve pa izdajajo ponatise ali izvirne stvari brez vsake vrednosti. Pri vsem tem ima človek vtis nenačrtnosti, slučaja in krpučanja, medtem ko bi morale tudi naše ljudske založbe dvakrat pretehtati, kaj izdajo. (Vprašanje se tu ne tiče več SKA, vendar ga omenjam, ker je živo, boleče in zadeva vsakega izobraženega Slovenca v zamejstvu).

Ne vem, kdo vse odloča, kaj bo izšlo pri SKA; težko je verjeti, da bi nekatere knjige, ki so izšle, sprejel uredniški odbor strokovnjakov; in vendar je tako vsečlansko razsodišče edino sredstvo, da ostane založba na umetniški višini.

Želeti bi bilo tudi, da bi vsako leto izšla vsaj ena knjiga esejev o vprašanih, ki sem jih omenil že pri reviji. Snovi in strokovnjakov za najrazličnejša področja nam ne manjka. Spet bi bilo treba le skupaj stopiti, tu in tam koga nekoliko podrezati, narediti načrt za nekaj let. — Veselili smo se Komarjeve knjige in nam je res žal, da se je zakasnila.

Vem, gospod urednik, da vodstvo SKA čuti vsa ta vprašanja, da je brez števila težav in zaprek. Zapisal sem jih, da bi vedeli, kako je tudi nam drugje po svetu Vaše delo pri sreči; in da bi se oglasili še mnogi drugi in bi vsakdo prinesel svoj delež izkušenj in dobre volje. — Bog daj srečo!

Louvain, 8. aprila 1959.

PREBRAL SEM MEDDOBJE

(B. R., Buenos Aires)

Prižgal sem nočno svetilko in položil na mizo novo številko Meddobja (IV - 3). Vse naokrog je mir in tema, zame obstaja sedaj le ta-le stožec rumene svetlobe. Berem in dobivam vtise. Delam sodbe. Objektivne? Napuh bi bilo misliti o sebi, čeprav mi je mnogo na tem, da bi bil objektivni.

Pavel Krajnik, MISLÍ PASTERNAKA O REVOLUCIJI V ROMANU DOKTOR ŽIVAGO. Te Pasternakove misli niso ves čas enake, kot niso ves čas enake pri njegovam junaku Juriju Andrejeviču Živagu. Skraja vidi v revoluciji nekaj pozitivnega: tip novega človeka, pripravljenega na največje žrtve, je zrasel iz nje. Želi si socialnih sprememb. Navdušen je nad revolucijo. A le za trenutek. Idealna podoba revolucije se je spremenila v podobo brezobzirne vojaške revolucije. Diktatura, izguba lastnega prepričanja, zmrzovanje, kri, lakota, nezaupanje, sumničenja, prazno frazarjenje, laž, sistematična

(Dalje na 6. strani.)

godljivosti mojstrice in zaradi darovitosti dijakov."

Za njim je v imenu Slov. kult. akcije spregovoril predsednik Ruda Jurčec. Čestital je šoli in slušateljem za uspehe, ki so na razstavi tako vidni in se jim zahvalil za vso ljubezen in skrb, ki so jo šoli ves čas posvečali. Spomnil se je del, ki so bila opravljena v začetku in izrekel je toplo zahvalo Milanu Volovšku, dolgoletnemu profesorju šole, ki je zlasti ob začetku opravil velik delež pripraviljalnega dela. Vsa zahvala gre tudi vsemu profesorskemu zboru, zlasti pa g. Marijanu Maroltu, ki je poleg drugega dela posvečal toliko ljubezni za pravilen razvoj vsega dela. Pred petimi leti je bila Umetniška šola prva ustanova Slovenske kulturne akcije in iz nje je izšel rod mlajših moči; samo želeti bi bilo, da bi za naslednjo dobo delo pri Slov. kult. akciji moglo sloneti na sodelovanju in ustvarjanju mladih moči.

Nato je proglasil razstavo za odprto. Navzoči, med njimi tudi predsednik Društva Slovencev, gospod A. Horvat, so še dolgo ostali v razstavnem prostoru in živahno razpravljali o pomembnosti razstavljenih del.

doma in po svetu

— Dne 25. februarja se je v Beogradu poročila pesnica in pisateljica Neva Rudolf. Njen ženin je ing. Boris Gaberščik. Tržaški listi spremljajo novico z željo, da se pisateljica ob vstopu v novi stan ne bi odrekla stezam muz in lepim umetnosti.

— Na svetovnih opernih odrih nastopa vedno več slovenskih pevcev. Iz domovine prihajajo novice, da je opera pevka Bukovčeva postala primadona milanske opere Scala. V Trstu so zaključili sezono s ciklusom Wagnerjevih del in je poleg svetovno znanih pevcev (Nemcev) nastopil tudi baritonist Tomislav Neralič. Prve študije je opravil v Mariboru, kjer je maturiral l. 1936. Pred leti je odšel v Berlin, kjer se je specializiral za pevca v Wagnerjevih operah. Po gostovanju v Trstu bo šel na operne odre v Švico, Francijo, potem pa še po drugih mestih Italije in v Južno Ameriko.

— Novo slovensko dramsko delo je izvajalo Narodno gledališče v Trstu. Pisatelj Josip Tavčar je napisal drugo dramsko delo: Pekel je vendar pekel. Obravnava problematiko modernega sveta in tekmo v oboroževanju. Začenja s

(Dalje na 6. strani.)

odmevi

— "Duhovno življenje" (XXVI - 4) objavlja kritično poročilo o pesniški zbirki K. VI. Truhlarja NOVA ZEMLJA. Slavko Srebrnič piše med drugim:

"Pred seboj imam že 30. izdanje Slovenske kult. akcije v Buenos Airesu, in to so zgoraj imenovane pesmi v opremi Franceta Papeža. Pred mnogimi leti sem bral v srebrnem Mentorju, da je Iztok, Mentorjev pesnik, vstopil v bogoslovje in utihnil, češ da ne more združiti teologije in poezije. Pozneje njegove poti nisem več zasledoval — zdaj po dolgem razdobju leži pred menoj zbirka njegovih 20 pesmi. Že lepa, pepelnata Papeževa oprama s temnordečim naslovom napravi ugoden vtis — in ta vtis raste ob prebiranju pesmi. Te pesmi... niso branje za bežen pogled, ampak premišljevanje. In ko smo jih tako brali, si svojo našo dušo in priznamo, da so lepe pesmi po svoji obliki, izrazu in misli. Naslov knjige je: Nova zemlja — kajti pesnik je ne gleda kot dolino krvi ali samo dolino barv in zvokov, marveč jo skuša dojeti v njenem bistvu, v njeni biti — in jo tako tudi dojame, ko jo zasidra metafizično v Bogu, v božji biti in pride tako do harmonije sveta, stvarstva in Boga... Pesmi so organsko urejene, pesnik dozoreva v svojem novem razmerju do stvari čez prve pesmi, kjer pravi, da je še vedno čakajočega srca do zadnje, kjer z Asumpto stopi v svet, ki ga za druge še ni... Skozi vse pesmi gre ta misel: vernostni, metafizični odnos do stvarstva, kamor nas pesnik vodi s svojim lepim pesniškim izrazom, izklesanim polnim verzom in bogatimi podobami. Kdor se bo v pesmi poglobil in si jih duševno prisvojil, bo imel ob njih velik in veden užitek..."

— Tržaška "Demokracija" prinaša v štev. 5 - XIII. kritiko knjige Neve Rudolfove "ČISTO MALO LJUBEZNI. Napisal jo je Martin Jevnikar. Ob koncu pravi:

"Črtice Neve Rudolfove so mehke, nežne, odsev čiste ženske duše. V njih ni velikih dogodkov, vse je drobno, večinoma osebna izpoved, podana s pesniško besedo in v moderni tehniki. Osrednja oseba je skoraj vedno pisateljica, pa naj nosi to ali ono ime. Ker ima opraviti sama s seboj, se ne utegne ukvarjati z drugimi ljudmi in naravno, ju pa spretno uporablja kot okvir in ozadje. Težave, ki se zgrinjajo na njeno duša, so znane skoraj vsem občutljivim mladim ljudem, ki jih zanese življenje v tujino. Toda Rudolfova jih podaja na zanimiv, napet način in jih tudi rešuje, ali vsaj nakazuje izhod iz njih. Lepo zna ustvariti lirično občutje, zato bi mogli reči, da so njene črtice pesmi v prozi. Bralcem bo knjiga ugajala, Rudolfova pa si je z njo odprla pot v slovensko literaturo."

— Karel Mauser je v "Ameriški domovini" z dne 10. marca objavil kritiko o knjigi Neve Rudolfove ČISTO MALO LJUBEZNI. Med drugim pravi:

"Čuditi se je treba lepemu jeziku. Čeprav doma iz obrobne pokrajine, kjer je toliko pritiska in tako malo prilike za klesanje domače besede, je jezik v knjigi zelo lep... Tudi če bi

obrazi in obzorja

SKICE in SLIKE

(R. J., Buenos Aires)

Bilo je v prvih dneh junija 1945, nekaj dni pred praznikom sv. Antona. Rinil sem se skozi tirolske hribe in gore in se za seboj umikal avstrijski meji. Takrat sem verjel, da je to bila zadnja meja. Računal sem: mogoče bo šlo vse po sreči in za Antonovo bom že v Rimu! Dokler se nisem prebil do južnotirolskih dolin, sem dvomil... Ovir je bilo polno, ceste in železnice razdrte... Optimizem se me je začel lotevati, ko sem v Bologni pred velikim tiskarniškim poslopjem čakal na poljski vojaški kamion. Čez nekaj minut mora priti in odpeljati se bomo naravnost v Rim. Za mojim hrbtom so peli svojo pesem rotacijski stroji, pred menoj pa se je v opoldanskem junijskem soncu kopalo mesto, ki sem ga takrat prvič videl. Stroji so bili za mojim hrbtom, tam izza ogla je prihajal kamion, čez nekaj minut bom že na odprtih cestah izven mesta in drveli bomo proti jugu Italije, kjer je baje vse samo pesem, sonce, lepota. Novi svet, nova pota, novo življenje!

Občutje se je prelivalo v prevaro. Dolgo, predolgo smo čakali pred tiskarno; vojaki s poljskimi čepicami so na vozila nakladali zavoje natisnjene papirja: vojska s streljanjem in grmenjem je bila mimo, na ulico in na kamion so se valile grmade papirja. Papir, papir, papir — pred nekaj tedni sem se ga otresel, zdaj je bil spet pred mano. Dolgo je trajalo, da so končali in ko je bilo nared, je zazvenel "žabji" glas poveljnika kamiona — tak glas mi je ostal v spominu, dasi sem šele pozneje izvedel njegovo ime — in posedli smo na kupe tovariši iz dveh tiskarn in uredništev.

Začelnja se je pot v neznan svet in ta ni ponujal ničesar novega: ljudje peresa smo drveli svoji usodi naproti in to na kupih brošur in časopisov.

Pot je bila dolga in razrvane ceste so bile neusmiljene. Kar nič očitajoče nisem razmišljal o trdem sedežu pod seboj; saj bo vsega konec, ko pridemo v Rim... Usoda mi je bila naklonjena in od časa do časa sem se mogel "odpočiti", ko me je na sedežu zamenjal tovariš in mi med kupi prepustil prostor za udobno stojišče. Čez kup pogledati je že bilo tvegano; vrat so zajele bolečine, če so oči hotele predolgo uživati lepote italijanske zemlje...

— — —

Nekaj tednov za tem sva s prijateljem v Rimu iskala tiskarno s slovenskimi črkami. Če se ne motim, so jo imeli salezijanci nekje v smeri proti Veranu. Najina pot je bila zaključek srečevanj in razgovorov. Kadar se spominjam tistih dni, rad zbiram vtise, da bi ugotovil, kaj vse je bilo, kar nas je priganjalo... Shajali smo se sami stari znanci in prijatelji, prihajali pa so tudi "neznanci" z veselimi obrazi. Že prvi sestanek je bil napoln usoden in odločilen. Padli smo v gostilno — Italija ni imela mnogo kruha, pač pa mnogo, mnogo vina in zato smo vino proglašali za "redilno" —, kjer nas je zajel poseben duh domačnosti. Arhitektonsko zaključen prostor je bil zastrt z lestenci in stebriki nam nikakor niso bili tuji. Bilo je, kakor da bi vstopili v Plečnikovovo cerkev na Barju: s stropa so viseli kozji rogovi, velike školjke, ostanki raznih antičnih stebrov, ostanki arheoloških izkopanin in v vsakem je v notranjosti bila svetilka. Bogle, kako bi se bil razvil sestanek, če ne bi bila prišla Ljubljana na pomoč; kmalu je nekdo začel pripovedovati o Plečnikovih spominih in križarjenjih po Rimu...

Mimo kruha in vina večnega Rima smo se vračali v svet, ki se ni spremenil, ampak se je v novem ambientu znašel in si iskal izraza. Ko je nekaj dni potem prišel še prijatelj iz Pie-

monta, je bila zamisel o slovenski kulturni reviji v Rimu že rojena...

Bilo je že na jesen in v prvih večernih urah so se hodniki Olmate prižigali v prvih lučeh. Zaradi vojske so imeli v Rimu slab električni tok in treba je bilo paziti, kako je človek stopal na hodnike in stopnišča. Komaj sem odprl vrata svoje sobe in hotel čez prag, sem prestrašen odskočil. Izza ogla je naravnost proti meni zavila ogromna postava: bile so je ogromna pleča, da je zavzela vso širino hodnika; povrh je imel še široko suknjo in na glavi ogromno (vsaj tako sem jo videl) rusko kučmo: bil je dr. Anton Novačan, ki sem ga takrat prvič videl v življenju! Butnil je v sobo moji nasproti in zaloputnil, da se je morala prestrašiti sestra-hišnica globoko v pritličju.

Takoj se nisva zblížala... Bil je aristokrat in nekaj kneževskega je bilo na njem. Zblížalo naju je tisto, kar nas je v Rimu "redilo"... Več kot leto dni sva si potem bila dobra soseda; lepi so bili večeri na vrtu Olmate, še lepša včasih skorajda celonočna sprehajanja po monumentalnem pločniku pred Santa Maria Maggiore. Bil je poln spominov — tudi če so bili že prepoznani s fantazijo, so bili dragoceni! In kadar je imel prav srečen dan, mi je recitiral verze, ki jih je čez dan napisal... Tega ni nikdar storil takoj! Navadno jih je nosil najprej p. Prešerna v cenzuro (kako lepi so bili njegovi popisi sprehodov s patrom okrog vatikanskih zidov!) in ko je mislil, da je vse popolno, mi jih je šele povedal... Le to mi je žal: Neki večer mi je recitiral sonet in nisem se mogel obvladati: "Čujte, to pesem bodo otroci peli, ko bodo rajali svoje plese..." In ves v zanosu mi je odgovoril: "Zaradi teh besed bom to pesem v zbirki vam posvetil..." Tega pozneje ni storil — edina bridkost, ki še ne more iz spomina.

V Buenos Airesu sva bila takorekoč spet soseda. Kadar sem ga obiskoval v prezgodnjih popoldanskih urah, sem slišal, kako je ropotal pisalni stroj v njegovi sobi. Pisal je in obljubljal, da bo dokončal Celjsko trilogijo. Razmere so bile verjetno krive, da se ni mogel odločiti in mi od časa do časa kaj prebrati. Kmalu ga je poneslo na sever Argentine.

Vrnil se je spet med nas v Buenos Aires, toda njegov dom je bil tokrat v nemški bolnišnici. Bil je zelo bolan, a zdravnikom ni verjel. Ko sem ga obiskoval, je pripovedoval o svojih mladostnih literarnih spominih in navajal podatke o literarni reviji, ki so jo nekoč izdajali kot srednješolci v Zagrebu. V bolnišnici je bil namreč med zdravniki tovariši, ki je bil v Zagrebu z Novačanom član istega krožka.

Lep praznik sva imela, ko sem mu prinesel prvo številko revije "Vrednote". Dolgo jo je prelistaval in razlagal, kako gleda na ta dogodek in kako bo tudi sam postal redni sotrudenik, sodelavec... Naročal je, da ne smemo prenehati!

Ko sem prišel drugič, ga v bolnišnici več nisem našel. Pred nekaj urami je odšel na vlak in se odpeljal smrti v naročje. Ob ljube ni več mogel izpolniti, a njegove oči, ki so veselo zrle na prvo številko slovenske kulturne revije v tujini, so mi ostale v spominu. V njih je bil ogenj, ki ni bil daleč od ognja v očeh tistega mnogo mlajšega, ki je tedaj tudi ležal težko bolan v bližnji kliniki. Pregraje rodov, generacij in skupin so se rušile in vse je osrečevalo isto spoznanje: tujina ni tako trpka, dokler lahko poješ in pišeš v besedi, ki hoče biti posvečena, ki hoče izraziti našo bol in nakazati obzorja vere, ki se nam že resnično ponuja, polna klic upanja, idealizma in optimizma.

Slike in skice: res samo prvi, nerodni prijemi, rahli poskusi, kako izklesati podobo naše poti, ki dobrohotno in ljubeznivo vodi tistega, ki zre naprej in se ne ozira samo na tegobe in bridkosti.

na naslovni strani ne bilo pisateljčenega imena, bi zlahka ugánil, da je črtice rodilo žensko srce... Jezik in način pisanja me rahlo spominja na Beličiča... Da je Rudolfova izdala pesmi skoraj istočasno, me v tem mnenju potrjuje. Zame osebno sem prepričan, da je pisateljica talent, ki se giblje na meji med prozo in pesmijo... Kulturna akcija je storila zelo prav, da je mlado pisateljico povabila v svoj krog... Čisto malo ljubezni naj bi bila simbolična tudi za nas, čisto malo ljubezni za našo knjigo, za našo besedo."

Kronika

— V tej sezoni so v Buenos Airesu, vsak petek od 13. do 14. ure koncerti v dvorani Cine Florida 231 (med Cangallo in Sarmiento) in so na sporedu glavna dela svetovne glasbe. Na prvem koncertu je kritik Epstein poudaril, da je program sestavljen tako, da bo res na kvalitetni višini. Spored koncertov napoveduje tudi nastop naše altistke Franje Golob. Na prvem koncertu dne 17. aprila so izvajali dela Mozarta. Vstop v dvorano je brezplačen.

— "Ameriška domovina", dnevnik v Clevelandu, je v svoji številki iz dne 10. marca 1959 ponatisnil uvodnik iz Glasa: "Začarani krog". Članek uvaja z naslednjim komentarjem: "Glas Slovenske kulturne akcije, ki izhaja v argentinski prestolnici Buenos Airesu, je v svoji zadnji številki prinesel zanimiv in poučen uvodnik, ki dokazuje, da komunistična partija, ki se je v času uradnega integralnega jugoslovanstva zaganjala proti njemu, danes dejansko sama tira Slovence v isto, nekoč tako obsojano smer."

Isti list je v svoji številki z dne 12. marca ponatisnil članek Glasa: "Spori o umetnosti (v domovini)".

— GLAS je nanovo opremil arh. Marijan Eiletz. Uredništvo in uprava se mu najlepše zahvaljujeta.

— Francoski dominikanci imajo spet svojo mesečno revijo. V decembru 1956 so ustavili izhajanje revije La Vie Intellectuelle, nova revija pa nosi ime Les Signes du Temps — Znamenje časa. Oznanilo o izidu revije pravi, da je namen urednikov, "stalno vzporejati dogodke z nauki vere." Uvodni esej človek in atom je napisal p. Dubarle OP, ki je profesor za fiziko na katoliški univerzi in tehnični svetovalec francoske televizije. Mnogo pišejo o razpravi, ki je posvečena duhovnemu stanju v sodobni Rusiji. Poseben esej je o filmskem režiserju Andreju Bazinu, ki je umrl v decembru 1958 in pomeni veliko izgubo za francoske katoliške intelektualce. Prvi zvezek zaključuje pregled sodobne francoske literature.

— Slov. kult. akcija nudi bogato zalogo svojih izdaj po cenah, ki so izredno ugodne. Zalozba je izdala poseben seznam — pišite ponj!

(Nadaljevanje s 3. str.)

humorjem in zaključuje s pesimi-
stičnim pogledom v svet. Delo je
kot drama uspelo.

— Dramska družina iz igralske
družine, ki nastopa na Tržaški ra-
dijski postaji, je izvajala kot bral-
no dramo dramsko pesnitev Mi-
haela Jerasa Velika noč 1833 in
sicer v Boljuncu pri Trstu. Po-
skus je bil tvegan, ker dosedaj na
podeželju še ni bil izveden po-
skus bralnega gledališča. Izvedba
je odlično uspela in je občinstvu
ta način predvajanja ugajal, dasi
je za poslušalce zelo zahteven.

— Vilma Bukovčeva je članica
ljubljske Opere in je pri gosto-
vanjih po evropskih odrih žela
velike uspehe. Bila je povabljena
na Scalo v Milanu, kjer bo pela
vlogo Marinke v Smetanovi Pro-
dani nevesti.

— Slovarček tujk je izšel v Ljub-
ljani. Zbral ga je dr. Franc Bra-
dač in obsega nad 6000 gesel.
Knjižica v žepni obliki ima 100
strani.

— Napadi na Zgodovino sloven-
skega slovstva, ki jo je v nemščini
napisal dr. Slodnjak in je delo izšlo
v Berlinu, so v Ljubljani bili tako
ostri in surovi, da je avtor, ki je
profesor na ljubljanski univerzi,
zaprošil za upokožitev.

— Velik vihar je v Italiji, zlasti
pa v Trstu, vzbudil roman mladega
pisatelja Enza Bettizza "Il Fan-
tasma di Trieste". Pisatelj se je
l. 1927 rodil v Splitu in je njegov
čeče Italijan, mati pa Črnogorka.
Split je zapustil l. 1943 in v di-
jaških letih v Italiji sodeloval pri
levičarskih in komunističnih orga-
nizacijah, pozneje pa je s komu-
nizmom prelomil. Roman o Trstu
je njegovo drugo literarno delo
in ga je pisal štiri leta ter je ves
ta čas živel večinoma v Gorici in
Trstu. Literarni krogi v Italiji
proglašajo roman za največji li-
terarni uspeh v zadnjih letih, do-
čim šovinistični krogi v Trstu bes-
nijo. Pisatelj je namreč s posebne
strani osvetlil vso italijansko ire-
dento. Delo sloni na trditvi, da šo-
vinisti v Trstu sploh niso Italijani,
ker so potomci Slovencev, Ži-
dov in Nemcev; kot vsi nečisti
elementi in renegati se skušajo
potem postaviti na čelo borbe za
nuacionalno čistost in Italijane iz
Toskane, Piemonta in juga učiti,
kaj je pravzaprav pravo italijan-
stvo. Kritika poudarja tudi lite-
rarno vrednost in navaja, da so
nekatera poglavja pisana s tako
podornostjo, da dosežajo višino
pisov Dostojevskega.

(Nadaljevanje s 3. str.)

neodkritosrčnost, predpisano svetohlinstvo. Le ena revolucija je močna,
zaželjena: duhovna, revolucija duhovnih, Bogu in Kristusu zvestih
ljudi. Teh je bodočnost. — Iz teh nekaj strani eseja začutim globino
romana. In iz nekaj citatov utemeljuje Pasternakovih misli s svojimi razlogi.
Ne gre prav pod naslov, pa tudi v stil eseja ne.

Milena Šoukal, PISMA. Trinajst pisem, posvečenih pesničini "sle-
pi mami, ki je umrla v trinajstem letu svojih neizpolnjenih želj."
Vsako leto eno pismo in vsako leto za eno vrsto daljše, kakor je hre-
penenje večje. Dolga je pot srca od more pričujočih dni prvega leta
pa preko viharjev, izmika smrti, ponehanja vriskov v vaseh, telesne
slepote, nepokojna življenja, želja, upora, očitanja, mrtve samote, ne-
poznane samote, vrtanja misli, do vdanosti v molitvi v zadnjem letu.
Koliko obrazov in oblik ima trpljenje. Kaj vse odkrije srce hčere
v srcu matere.

Rafko Vodeb, KRESNICA. V umetni, atomski prostor položeno
doživetje življenja. Antiteza je močna, tehnika skrbna. In pesem poje.

Vinko Beličič, PRED ZAČETKOM PISMA. Hudo je, če si tako
blizu doma, da lahko vsak čas pogledaš čez plot: vse te kliče domov,
pa ne smeš. Ne smeš, ker imaš še čiste oči, ker še nisi popustil, ker
nisi pripravljen služiti za ceno nekdanjih idealov. — GOLI JESEN.
Obletel se je. Na koncu vsega je smrt, uboštvo in golota. A treba
je vzdržati, dokler so v tleh korenine. Ne životariti. Živeti trpljenje.
Kot Oni v jasicah in na križu. Je nekje smisel smrti. Golota je po-
trebna zaradi novega zelenja po koncu zime. A treba je izmeriti pravo
razdaljo. — Topli, mehki podobi iz življenja, ožarjeni s svetlobo
od daleč.

Aurelius Augustinus - Franc Ksaver Lukman, TRI PISMA. Tudi
v pismih ostaja Avguštin kar je: stilist, mislec, svetnik. In v Lukma-
novem prevodu je čutiti prevajalčevo ljubezen in talent.

Valentin Humar, VEČERNI POGOVOR. Pogovor na daljavo, lep
pogovor na daljavo. O enoličnem, brezbarvnem bitju časa, kjer je
srečanje le slovo in križanje dveh cest razid štirih. Pogovor, poln
hrepenenja. Škoda, da ni kaj več strani izpod tega peresa.

F. Frank Bukvič, NOVI SOSEDJE. Življenje je naslikano, tudi
skrita misel je lepa. A spominjam se že boljših Bukvičevih stvari.

Ivan Ahčin, SVOBODA V DEMOKRACIJI. Zanimive osvetlitve
zanimivega predmeta. Koliko je treba tehtati pojme in besede, da pri-
de resnica čista na dan. To je res dano le strokovnjaku, kot je pisec
članka. In ob prijetnem, razumljivem slogu šele čutim, kako bi se
dalo o isti stvari pisati suhoparno in nerazumljivo.

Ruda Jurčec, VLAK V BARILOČE. Ljubljanski triptih je kon-
čan, a njegovi ljudje še niso dospeli vsi do konca poti. Eden iz nek-
danjega kroga, Tomaž, se je umaknil čez morje v Buenos Aires. A
še predno se je zavedel, da začena drugo življenje, so segle do njega
vsemogočne in povsodnavzoče Lučove mreže. Nekaj demonskega je
v Lučovi senci: igra se z ljudmi in dogodki, kakor mu je ljubo. In
to tako, da se pred njim čutijo krive tisti, ki niso, on sam pa ima
vedno čiste roke in pokonci čelo. Prav ta ironija je tisto zadnje, kar
ostane človeku v duši ob teh straneh.

Vladimir Kos, ČISTO NA ROBU. Pismo? Razmišljanje. Pogledi.
Iz svojega kota, a zanimivi za vsakogar, ki išče v naš čas in ga ljubi.

Ruda Jurčec, DOGAJANJE JE SKROMNO. V naslovu je ugovor.
V eseju odgovor. Generacija po prvi svetovni vojni, generacija Ljub-
ljanskega triptiha je legala v molk, ker je bila to edina pot. A vse-
bina se je gradila v srcih. Skrivnosti. Življenje brez skrivnosti je
neznosno.

Robert Mazovec, DVE KNJIGI O ZDA: Škerljeva in Melikova.
Napisani z ozirom na rdeče gospodarje, brez objektivnosti, vsaj v
nekaterih primerih, škoda, dasi razumem.

Alojzij Šuštar, NEKAJ IMEN IZ SODOBNE NEMŠKE KNJIZEV-
NOSTI: "Gre za majhno izbiro imen," pravi pisec. Ni tako majhno.
A je okno v svet, odkrivanje sveta, pogledov posameznikov in vsega
naroda. Kako potrebujemo takih razgledov!

Še nekaj zapiskov na koncu z ANKETO O SODOBNI SLOVEN-
SKI PROZI (M. P.), ki odpira vrednotenje ljudi doma. Zanimivost
tako kot pred leti anketa iz naših krogov.

Odlagam revijo. Vesel sem, da sem Slovenec. Še bolj, ko opazu-
jem življenje drugih narodov. In sem prepričan, da ni z revijo le
mного dela, ampak tudi, da opravlja veliko delo.

JUBILEJNI VEČER

KONCERTNI DEL

ČLOVEK, KI JE UBIL BOGA...

— nova slovenska drama —

(Ob krstni predstavi 2. maja 1959)

V koncertnem delu jubilejne prireditve Slov. kult. akcije nastopijo pianistka Ančica Kralj, sestre Finckve in Božidar Fink.

Pianistka bo izvajala tri vodilne skladatelje starejše generacije; v izbranih kompozicijah prevladuje otožno razpoloženje.

"Sanjarija" (largetto, molto tenero) je značilno delo Lajvčeve srednje dobe: čustveno prepojena melodija, bogato harmonična spremljava, prefinjeni modulatorični postopi, izrazit dinamičen višek.

Drobne mojstrovine so Škerjančeve "Jesenska" (nostalgico), "Božična" (giocoso), "Nočna" (andante con tenerezza) iz cikla takih impresionističnih skladb. Odlikujejo se po ubranosti — vsaka iznajdljivo obdela po en motiv in močni izraznosti ob najmanjši uporabi sredstev. Slog je zmerno moderen, vztrajajoč na tonalnosti.

Ravnik ni pisal dosti, vsako njegovo delo je izbruseno. V njem ni tiste čutne nasičenosti kot zlasti pri mladem Lajovu; je ekspresionistično nastrojen, zamišljen umetnik. "Valse mélancolique" (andante) je odlično zgrajen, poln dinamičnosti in agogičnih fines.

Vokalni del večera obsega dva kvarteta in dva terceta (a capella in s spremljavo klavirja) in dva samospeva.

Venček "Goreči ogenj" prikazuje ne le z izborom tekstov, temveč tudi z glasbeno prireditvijo (različne zasedbe, menjave vodilnih glasov, harmonične kombinacije) privlačevanje in borbo med obema spoloma, njuno duševno sorodnost in razlike.

Na neznatnih verzih Fanci Dolenčeve je Marij Kogoj ustvaril pravo umetnino ("Zvončki", lahkotno). Tudi v tej kratki skladbi zmagujeta njegova originalnost in globina: primerjaj preproste, a neposnemljive melodične in harmonične postope, primerjaj ritmiko, polno življenje izraza!

"Pesem deklice" (adagio grazioso-alegro-adagio grazioso) poje mladi Lajovic. Melodični zanos in harmonična barvitost, ki jo v glasovih večkrat doseže tako, da daje v istem akordu višjemu glasu nižji ton, se spajata z dražljivostjo Bierbaumovih verzav (v Zupancičevem prevodu) v enega muzikalnih bisserov slovenskega impresionizma.

Premrlava "Zapel bi pesem žalostno" (adagietto-andante-largo-adagietto) je pevsko hvaležna, solidno zložena in dobro zadene razpoloženje Sardenkove pesmi.

Sklepni Geržiničevi skladbi bosta na tem večeru prvokrat izvedeni. V samospevu "Baragova smrt" (iz oratorija "F. I. Baraga" na Debeljakov tekst) je najti štiri dele: uvodno melodijo ("Zahvaljen Bog", andante); recitativni del ("ki žel je v smrt... slabosti svoje"); tretji del z recitativnim uvodom ("služabnik nevredni...") in široko melodično linijo ("odpuščanja grehov... obilo znamenj", largo); zadnji del uvaja v klavirju motiv, ki je spremljal Baragove prve besede; sledi prva melodija, a to pot že v poslednjem miru, spremenjena v koral (adagio).

"Svatovska" je sočni 3. sonet zadnjega speva ("Svatba v Kani Galileji") Novačanovega "Petega evangelija". Prejšnji sonet pripoveduje, kako se pred krčmo tarejo ljudje, "gosli ječe", zapoje dekleta, ki se jim pridruži krčmarjev glas: ženin in nevesta sta se pripeljala. Svatba ponazarja pričakovanje gostov, uvedne zvoke instrumentov, potem pa zapoje dekleta v vzhodnjaško pobarvanih intervalih (allegretto), dokler se ne zlijejo v čustveno melodijo (an-

"...Vsa borba dobiva strahotne oblike... spopad med svetovi... med zadnjimi elementi... med temo in lučjo... — Nad nami je nekaj groznega, nekaj demonskega. Nič več ne pridemo iz tega objema..."

V teh nekaj krikih je obsežena vsa globoka misel in vsebina nove, izvirne slovenske drame "ČLOVEK, KI JE UBIL BOGA...", ki ji je avtor Branko Rozman in katere krstna predstava bo na "Jubilejnem večeru" Slovenske kulturne akcije 2. maja. Dramatik, ki se nam je predstavil pred leti z diskutiranjem vredno, odrsko tehnično zanimivo in moderno, pa vsebinsko in filozofsko globoko "Roko za steno", je s svojim najnovejšim delom segel v območje vekovitega boja, ki se mu človek ogniti ne more — boja med temo in lučjo, med angelom in hudičem, med nebom in pekлом. Na preprostem motivu umora duhovnika, ki je izkrvavel trenutke potem, ko je odmaševal — atentator je njegov najljubši učenec, ki je zapadel v krog teme! —, se plete globoka drama človekove nebogljenosti, ki je igrača v rokah demona in katerega iz njegove ničnosti, zmožne ubijati celo Boga, a ne ubiti, rešuje edinole milost prelite krvi — odrešenja: znova prelita kri Kristusova, ki je še živa v umirajočem duhovniku, je ponovna daritev v izdostilo Bogu, ki odpira nebo in siplje žar milosti v zakleto temo, kjer vlada knez podzemlja.

Odkrivati vsebino drame, bi bil greh proti namenu predstave same. Omenimo le osnovno nit dramskega dejanja, ki je polno, baladno in epično. Vz gib in sprožilo tragike je, po avtorjevih besedah, "neki misticizem sovraštva". Vsa komunistična borba izhaja prav iz tega: "Sovraštvo proti ljubezni, oziroma — Satan proti Bogu; to je zadnja razlaga naše revolucije..." Glavni osebi v drami, ki dejansko ne nastopata, a sta ves čas očito navzoči, sta angel in hudič: umorjeni duhovnik in Luka, poslanec teme, kajti "sence njegovih potez so prevelike, da bi mogle zrasti samo iz tega sovraštva", kot se zgrozi ob misli nanj tragični glavni junak, atentator Mato. Luka, ki sam o sebi s satanskim nasmehom priča, kot v porog nemočnemu Maču in Vlasi.

Odlika nove Rozmanove drame pa ni le v njeni čudovito skladni baladno mistični globini, ki je prvenstveni zahtevek vsake resnične dramatične. Njena

dante grazioso). Sedaj šele začno z besedilom. Po prvih taktih se jim pridruži moški glas. Prvi dve kitici (allegretto) se bočita na valčkovem ritmu instrumenta, v zadnjih dveh (andante grazioso) se vrne čustveni napev iz uvoda. Končno se vse izgubi v pianissimu.

A. G.

* Zanimivo je, da to delo (Trst 1948, samozaložba) ni doživelo prave javne ocene. Za pesnika je morda pomenilo v miselnem pogledu važen korak naprej, v naši književnosti pa predstavlja zaka-snel vdor idejnega naturalizma na področje božje-človeških skrivnosti Jezusovega življenja. V tej knjigi sonetov (pesnik jih je skušal prilagoditi epskemu delu s tem, da jih je krčil in raztezal po potrebah dogajanja) je pokopanih dokaj pesniških in izraznih vrednot; rešiti jih more le spreten izbor.

— Mirko Rupel, literarni zgodovinar in jezikoslovec, piše življenjepis Primoža Trubarja. V letu 1958 je namreč psteklo 450 let od rojstva početnika slovenskega slovstva. Rupel pravi, da se je odločil napisati biografijo, ker je lani slovenska javnost prezrla najstarejši jubilej, ki se tiče slovenskega književnika. — Po dolgem času se je oglasil pisatelj Ciril Kosmač, ki je objavil novelo Tantantadruj. Delo kaže, da je pisatelj prišel na višek svoje izrazne sile, vendar se vsiljuje vtis, kakor da se hoče na tem višku ustaviti. Vsekakor je novela nova mojstrovina njegovega peresa.

— Pri založbi Obzorja v Mariboru je izšla Zgodovina srbske, hrvaške in makedonske književnosti. Napisal jo je prof. Miroslav Ravbar. Delo priporočajo kot lepo dopolnilo k Janeževi Zgodovini slovenskega slovstva.

— Ruski antropolog Mihail Gerasimov bo v kratkem izdal antropološki atlas človeškega rodu. Na podlagi študija več tisoč lobanj je prišel do zaključka, da so se vsa človeška plemena razvila iz istega debla.

— "Mladika", družinska revija v Trstu, nadaljuje s svojim rednim izhajanjem in je vsaka številka živahna in sveža. Marčna številka prinaša med drugim prispevke Neve Rudolf, Franca Jeze, Maksa Šaha, Egidija Vršaja in Martina Jevnikarja pregled: Naša lanska knjižna žetev, ki je pa na žalost nepopoln. Naroča se revija pri upravi: Via Trento 2. Trst.

— Ljubljanska drama je uprizorila dramsko pesnitev ruskega dramatika in pesnika Vladimira Majakovskega "Velika žehta". Delo je bilo prvič izvajano v Moskvi v letu 1930, pa je moralo kmalu z desk, ker je bila preveč očitna satira na sovjetsko birokracijo. Ta Stalinov ukaz je Majakovskega tako pretresel, da je 14. aprila 1930 izvršil samomor. Ljubljansko izvedbo je režiral V. Molka. Kritika pravi, da je bila režija dobra, le igralci niso uspeli dati pravih likov sodobne komunistične družbe.

visoka cena je tudi v svojski, gledališču sicer nepoznani, a slovenski dramatik skoraj docela neuporabljeni tehniki dvojnega dejanja hkrati, na dveh hkrati navzočih prizoriščih, iz zgibom dramskega dejanja v začetku konca, s prenosom pravega dejanja v svet spominjanja, ki je odmaknjen v sanje in delirij, s tragiko glavnega junaka, ki skoraj odmeva v heroje antičnih tragedij, predvsem pa v ustvarjanju ozračja skrivnosti, ki polni dramo od začetka do konca.

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA

Sobota 2. maja 1959 ob sedmih zvečer

TEATRO JUNIN

(Junin 1063, Junin in Santa Fe (2000))

jubilejni večer ob peti obletnici

I.

Beseda predsednika Rude Jurčeca

II.

k o n c e r t

Anton Lajovic, SANJARLJA
Lucijan Marija škerjanc: JESENSKA
BOŽIČNA
NOČNA

Janko Ravnik: VALSE MELANCOLIQUE
Pianistka ANČICA KRALJ

Narodne v priredbi A. Geržiniča: GOREČI OGENJ
kvartet, a capella.

Marijan Kogoj: ZVONČKI - tercet, a capella.

Anton Lajovic: PESEM DEKLICE - tercet.

Stanko Premrl: ZAPEL BI PESEM ŽALOSTNO
bariton solo.

Alojzij Geržinič: BARAGOVA SMRT - kvartet.

Alojzij Geržinič: SVATOVSKA - bariton solo.

Kvartet FINKOVH

Pri klavirju: Prof. A. Geržinič

III.

krstna predstava

BRANKO ROZMAN

ČLOVEK, KI JE UBIL BOGA...

d r a m a

Osebe:

MATO	Jože Rus
VLASTA	Marija Kutnar Jeločnikova
LUKA	Nikolaj Jeločnik
LAP	Maks Nose

Godi se v maju 1942.

Režiser:

Scenograf:

NIKOLAJ JELOČNIK

Arh. MARIJAN EILETZ

VSTOPNINA

parter à \$ 40, 30, 20 in 15; sedeži v ložah à \$ 40.

Predprodaja: V pisarni Slovenske kulturne akcije.

Alvarado 350, Ramos Mejía; v Dušnopastirski pisarni,

Ramón Falcón 4158, Capital; in v trgovini "VESNA",

Bolívar 593, Ramos Mejía.

Pol ure pred pričetkom pa pri blagajni v gledališču.

Vsi sedeži so numerirani.

Gledališki odsek Slovenske kulturne akcije je iskreno ponosen, da more prav za njen petletni jubilej, ki je hkrati tudi jubilej petletnega odsekovega dela in prizadevanja pri rasti slovenske gledališke kulture, ta pomembni kulturni praznik proslaviti s predstavo novega, izvirnega slovenskega dela. Ponosen, ker mu je dramatik Branko Rozman že v drugo zapupal "krst" svoje drame.